
KRÓNIKA

KÖNYVHÓNAPAVATÁS ZRENJANINBAN. Az idei országos könyvhónapi rendezvényt Vajdaságban, pontosabban Zrenjaninban avatták. Az október 16-án megtartott központi avatón Major Nándor, a JKSZ Elnökségének végrehajtó titkára vázolta a könyv és a könyvkiadás helyét és szerepét az öngazgatású társadalomban, majd pedig nagyszabású kiállítás keretében tartományunk 16 kiadványállalata és kiadással is foglalkozó intézménye az utóbbi évek könyvtermését mutatta be. A tudományos tanácskozás a könyv a jugoszláv népek és nemzetiségek jobb megismerésének szolgálatában témát ölelte fel. Az avatóünnepség szerves része volt egy vállalati és egy községi könyvtár megnyitója, valamint egy emlékezés Branko Radičevićre halála 125. évfordulóján és Desanka Maksimović köszöntése a költőnő 80. születésnapja alkalmából.

A könyvhónapi rendezvénysorozatban nyílt meg november 2-án a hagyományos belgrádi könyvvásár is E lapzárta utáni eseményről következő számunkban adunk bővebb tájékoztatást.

A TANÍTÓKÉPZÉS KÉTSZÁZ ÉVE. A két évszázaddal ezelőtt, 1778-ban alapított zombori líceum, ma az ország legrégebb tanítóképző intézménye jubileumát ünnepelték október 14-én Zomborban. Az ünnepségen a nagy múltú iskola (ma pedagógiai akadémia) egybesereglett növendékei és pedagógusai előtt Radovan Vlajković, Vajdaság SZAT Elnökségének

elnöke mondott beszédet, s szólt arról, milyennek kell lennie öngazgatású társadalmunkban az iskolának s ezen belül a pedagógusok munkájának és magatartásának. A két éve érvényben levő oktatási reformról elmondta, hogy az új típusú iskola nemcsak új tanterveket és új oktatási módszereket, hanem mindenekelőtt új típusú pedagógusokat is igényel.

TANÁCSKOZÁS TANKÖNYVEINK NYELVHASZNÁLATÁRÓL. A Szarvas Gábor tiszteletére kétévénként megrendezésre kerülő adai nyelvművelő napok tudományos szaktanácskozását ezúttal a jugoszláviai magyar tankönyvek nyelvhasználatának szentelték. Tizenegy hazai és magyarországi nyelvész bevonásával készült el tankönyveink eddig legalaposabb nyelvi szempontból való felmérése. Az értekezések többnyire nyelv- és fordításhelyességi, valamint a szaktárgyak terminológiájának szempontjából elemezték a könyveket, s jutottak arra a megállapításra, hogy anyanyelvi kultúránk távlatából talán legfontosabb kiadványaink nyelvezete nem túl rossz ugyan, de tennivaló akad még bőven. A tanácskozás bevezető előadásában dr. Dávid András, a Tartományi Tankönyvkiadó Intézet igazgatója tankönyvkiadásunk múltját és jelenét vázolta, s tankönyveinknek a nyelvművelés terén betöltött feladatáról értekezett. Értekezéséből idézzük az alábbi gondolatokat.

„A felszabadulás után magyar nyelvű iskoláink megfelelő magyar tankönyvek híján kezdték meg mun-

kájukat. A tanári élőszo mellett a nyomtatott, tankönyvet pótló, leírt szó funkcióját a napilapok és a népnaptár rendelkezésre álló szövegei töltötték be. Sokan és nyilván igen jól emlékezhetünk erre a szituációra. Ezekben az esztendőkhöz jóval szegényebbek voltunk az anyagi lehetőségek terén, jóllehet nemigen volt hiány a nyelvünkhöz való ragaszkodásban, a nyelvápolás készségében, a nyelvművelés gyakorlatában. Persze ez a helyzet a tankönyvekkel kapcsolatban csak átmeneti, ideiglenes megoldás lehetett. Magyar nyelvű könyv-, illetve tankönyvbehozatal gyakorlatilag nem volt. Ugyanakkor szerényen és gyéren, de megindult a hazai magyar nyelvű könyvkiadás. (...) A tankönyvkiadás azonban egészen 1965-ig Vajdaságban nem nyert intézményes kereteket, aminek a következménye a magyar nyelvű tankönyvek nagy hiánya volt. Természetesen ilyen körülmények között és ilyen feltételek mellett a tankönyvkiadás nem tölthette be a nyelvművelés terén azt a szerepet, amely e tevékenységet mindenkor megilleti. Az intézményesített és folyamatos vajdasági és így a magyar nyelvű tankönyvkiadás is a Tartományi Tankönyvkiadó Intézet megalakulásával, 1965-tel kezdődik. Az Intézet megalakulásáig a szükséges általános iskolai és középiskolai tankönyvek mintegy 14%-ával rendelkezünk csupán. A Tankönyvkiadó rendszeres munkájának a megindításával az a gyakorlat honosodott meg, hogy a vajdasági nemzetiségek számára egyenlőképpen biztosítjuk az azonos kivitelű és azonos árú tankönyveket. (...) 1975-től kezdődően játszódnak le a felszabadulást követő második gyökeres rendszerváltozás az intézményesített tankönyvkiadás terén is. Ugyanis a JKSZ X. Kongresszusának az oktatásról és nevelésről szóló reformhatározata alapján a vajdasági tankönyv-

kiadás átalakult és bővült, ti. az öt, illetőleg hat tannyelv mindegyike számára biztosítani kellett a tankönyveket. Gyökeres változás történt abban is, hogy a felszabadulás óta első ízben mind az öt vajdasági tannyelven egyformán kellett biztosítani a reformterveknek megfelelően *minden* megkövetelt tankönyvet. Vagyis, ami szerbhorvát nyelven kiadásra került, annak meg kellett jelennie magyar nyelven és a többi nemzetiség nyelvében is. Ezen az alapon zárkózott föl vajdasági tankönyvkiadásunk arra a szintre, hogy ma az általános iskola 1. osztályától a szakközépiskolák IV osztályáig a Tankönyvkiadó összesen 91 magyar nyelvű tankönyvcímcsőt biztosít. Ezekből évente mintegy 266 000 példány jut a tanulók kezébe. A közölt mennyiségi mutatók nyelvművelő szempontból is ide kívánkoznak, hiszen ennek a mennyiségi vonatkozásnak a föltárásával, látatásával és tudatosodásával beszélhetünk a tankönyvkiadásból adódó nyelvművelő gyakorlat minőségi vonatkozásairól is. (...) Ha tekintetbe vesszük, hogy tankönyvkiadásunk az elmúlt három évtized folyamán összesen mennyi ilyen tankönyvet juttatott, illetve biztosított a magyar anyanyelvű tanulóifjúságnak, akkor nyilvánvaló, hogy az ilyen úton kifejtett nyelvművelő, anyanyelvápoló vagy egyszerűen anyanyelvi funkció, különösképpen hazai vegyes nyelvű környezetünkben, igen jelentős. Ezek birtokában nyilván még jóval meggyőzőbben lehetne fényt vetni arra is, hogyan, milyen arányban fejlődött például tanulóink kiegészítő szókincse, anyanyelven történő szóbeli és írásbeli közléskészsége éppen a tárgyalt társadalomtudományi és természettudományi keretekben. Ugyanakkor fény derülne arra is, mennyire hatékony eszköz a tankönyv azoknak a pedagógusoknak a kezében, akik e

tárgyakat oktadják; és miután nem nyelvzszakosokról van szó, mennyire ösztönző vagy destimuláló szerepük van a tankönyv nyújtotta lehetőségek alapján az anyanyelvi kultúra gazdagításában, avagy éppen az ellenkezőjében. (...) Úgy véljük, senki sem illethet bennünket a szerénytelenség vádjával, ha azt mondjuk, hogy tankönyvkiadásunk a minden magyar ajkú rendelkezésére álló és könnyen hozzáférhető irodalmi tankönyvekkel, főként pedig új koncepciójú nyelvtankönyveinkkel jelentős mértékben, tömegesen és a hazai viszonylatokhoz mérten, de e kereteken túl is — magas színvonalon szolgálja anyanyelvi kultúrának, az élő, mindennapi nyelv-művelés ügyét. (...) A szerbhorvát tagozatokon levő magyar ajkú tanulók számára készült anyanyelvápolási kézikönyvekkel, amelyeknek jellegét, szerkezeti fölépítését valahány esetben így vagy ehhez hasonlóan fogalmaztuk és valósítottuk meg, tankönyvkiadásunk egy olyan új területre is kiterjesztette nyelv-művelő ténykedését, amely terület a mi életkö-rülményeinkből, a mi mai valóságunkból adódó sajátosság. Tankönyvkiadásunk hozzájárulása az anyanyelvápolási pótoktatás keretében folyó nyelv-művelést illetően kétségtelen. Van azonban tankönyvkiadásunknak egy olyan vállalkozása is, amely a nem magyar ajkú tanulók körében ismer-teti és népszerűsíti nyelvünket. Ez a vállalkozás az ún. fakultatív magyar-tanítás céljait szolgáló tankönyvekre vonatkozik. E tankönyveket főként a szerbhorvát anyanyelvű tanulók használják és segítségükkel ismerkednek nyelvünkkel és népünkkel. (...) Állandóan gazdagodó tankönyvkiadásunk az önigazgatású gondolkodás és az ezzel járó magyar szókinccs megal-kotásának és terjesztésének is igaz műhelye lett. Ezzel pedig nyelvünk, mindenekelőtt hazai magyar nyelv-

vünk sajátos színekkel való gazdagodásához járult hatékonyan és következetesen ..."

Az adai nyelv-művelő napokon elhangzott szakdolgozatokat az *Oktatás és Nevelés* 26. száma teljes egészében közli. Ugyancsak ehhez az eseményhez fűződik: az idei Szarvas Gábor-díjat a *Jó Pajtás*nak ítelték oda, sokévi eredményes nyelv-művelő munkájának elismeréséül.

AVANTGARDE-KUTATÓ KONFERENCIA ÚJVÍDÉKEN. Ma már nem kérdéses, hogy a magyar avantgarde irodalom Újvidéken kialakult műhelye adta meg az impulzust a magyarországi kutatásokhoz, s hogy a Bori Imre vezette úttörő jellegű munka nemcsak számos felismeréssel gazdagította a modern magyar irodalom-mal foglalkozó kutatásokat, hanem olyan értékeket produkált, amelyeket az újabb kori kutatások során megkerülni aligha lehet. A Magyar Tudományos Akadémia Irodalomtudományi Intézete és az újvidéki Magyar Nyelv, Irodalom és Hungarológiai Kutatások Intézete közötti megállapodás értelmében a további avantgarde-kutatást közösen is végzik, Budapesten, illetve Újvidéken. Az első közös eredményeket felmutató konferenciát még 1974-ben rendezték meg Budapesten, s

dik hasonló jellegű tanácskozássra is. A magyar avantgarde irodalom történetével, elsősorban pedig a szürrealizmus idejének esztétikai kérdéskörével foglalkozott a sorrendben harmadik tudományos ülésszak. Az Újvidéken megrendezett szimpózium magyarországi résztvevői Szabolcsi Miklós akadémikus, Béládi Miklós, Keryes Zoltán és Pomogáts Béla tudományos kutató voltak, míg irodalomtörténészeink közül Bori Imre egyetemi tanár, Bányai János docens, valamint Gerold László és Utasi Csaba

tanárságát. Értekezéseikben Kassák Lajos, Déry Tibor, Komor András Gelléri Ador Endre, Szentkuthy Miklós és Weöres Sándor szürrealizmusának esztétikai és poétikai kérdéseivel foglalkoztak. Az újvidéki tanácskozással tulajdonképpen lezárult a három ülésszakosra tervezett sorozat, de az újvidéki és budapesti kutatók közös célokért folyó munkájában ez minden bizonnyal csak egy állomás volt, amelyet újabb és újabb hasonló jelenlétének és értékű közös vállalkozások követnek.

A két tudományos intézet III. avantgarde-tanácskozása után Szabolcsi Miklós a *Magyar Szónak* adott interjújában így értékelte az összejövetelt: „Sok éve szorgalmazott a kapcsolat. A kapcsolatok eddig a közös látogatásokban realizálódtak. Az avantgarde közül négy éve folynak a viták, nagy részük nyomtatásban is megjelent. A beszélgetések kivétel nélkül nagyon nyíltak, nagyon őszinték és magas színvonalúak. Témájuknál fogva alkalmasak, hogy a ma és a közelmúlt kérdéseit felvessék. Azt hiszem, az első időkben ezek a viták nem voltak mentesek bizonyos kölcsönös félreértésektől, belénk gyökerezett előítéletektől, gyakran zavart az egymásról alkotott kép. A jelenlegi tanácskozáson felmerült a kérdés: hogyan folytassuk tovább? Ugyanis ha egy témáról túl hosszú ideig vitatkozunk, megvan annak a veszélye, hogy a beszélgetések elszürkülnek. Át kell térni egy másik formára. Az irodalomtörténetben nem lehetséges a közös terepi munka, de elképzelhető a közös témáról. Irodalomelméleti, esztétikai kérdéseket kellene megvitatni, hiszen mindkét félnek, sajátos hagyománya, sajátos háttere van.”

KRLEŽA-KÖSZÖNTŐ BELGRÁDBAN. A mai jugoszláv irodalom leg-

nagyobb egyéniségét, Miroslav Krležát köszöntötték október 7-én Belgrádban 85. születésnapján. A Jugoszláv Írószövetség elnökségének ünnepi ülésén Krleža életművét Bori Imre, Žvane Crnja, Tomislav Ketig, Blazse Koneszki, Vuk Krnjević, Hasan Mekuli, Musin Rižvić, Janes Rotar és Čedo Vuković méltatta. Ezen a helyen csupán egy gondolatot ragadtunk ki Bori Imre méltatásából, aki a vajdasági írók nevében köszöntötte az ünnepeltet. — A Duna a Kalemegdán alatt... Íme kettő a Miroslav Krleža glóbuszát bemérni lehetővé tevő pont közül, hiszen a harmadik, vitán felüli, Zágráb. Nemcsak földrajzi fogalmak, s nem is pusztán geopolitikai szimbólumok ezek a városnevek a 85. esztendő író hatalmas életművének a margóján. Legbelső körét jelzik, még ha esetleg nem fogadjuk el Hippolyte Taine-nek az író tőntő módon befolyásoló tényezőkről kidolgozott axióma-rendszerét, amelyben a „hely” az „idő” és a „körülmenyek” a legfontosabbak, természetesen az írói tehetség kivételes voltának ténye alá rendelt módon. Mert végeredményben az magyarázza, miért éppen Miroslav Krleža művészetében szintetizálódott maradandó módon és elsodró erejű szuggesztivitással a Zágráb—Budapest—Belgrád háromszög jelezte történelmi térség évszázados életének a képe, s miért éppen a Krleža-írában, a Krleža-prózában, a Krleža-dramákban haladta meg a horvát szellemi élet önmagát, hogy egy új, valóban európai tükörben nézhesse múltját és nemrégiben még jelenének anyagi és szellemi nyomorúságát, általában provincializmusát, amelynek „sárkányát” Miroslav Krleža győzte le. (7 Nap, 1978. okt. 20.)

VRDNIKI ÍRÓTALÁLKOZÓ. Az idei vrdniki írótanácskozáson két té-

ma volt napirenden: a vajdasági folyóirat- és napi kritika helyzete és tartományunk nemzeti és nemzetiségi irodalmának egyenrangú és szabad fejlődése. A kritikáról szólva egyöntetű volt a megállapítás, hogy még nem foglalta el az öt megillető helyet. Még mindig kevés az irodalmi szövegeket igényesen elemző értékelés a lapokban, a rádióban és a televízióban, s csak néhány kivétellel a folyóiratokban is. A vajdasági kritikaírás, egyes vélemények szerint, már nemcsak irodalmi, hanem orvoslásra váró társadalmi probléma. Az irodalmak fejlődésének lehetőségeiről szóló tanácskozás ismételten megállapította, hogy Vajdaság SZAT-ban a nemzetek és nemzetiségek irodalmának fejlődésére minden előfeltétel megvan, s mind eredményesebbek e soknyelvű irodalom fordítás által történő jobb megismerésére tett erőfeszítések.

A vrdniki rendezvény előtt ebben a szerémségi városkában, továbbá Ürögön és Újvidéken Dositej-emléknapokat tartottak. A szerb felvilágosodás legismertebb íróegységének könyvei első kiadásaiból és tíz-egynéhány róla készült portréból hangulatos kiállítás nyílt a Matica srpska Képtárában, amelyen Mladen Leskovac akadémikus szolt az íróról, Ürögön pedig, ahol Dositej Obradović 1842-ben megalapította az első szerb könyvtárat, a verseci KOV néven ismert irodalmi közösség eddig megjelent könyveit mutatták be.

ZENEI NAPOK ORSZÁGSZERTE

Az ország szinte minden nagyobb városának művelődési tervében október a zenei rendezvények hónapja. A tíz évvel ezelőtt létrehozott BEMUS (belgrádi zenei fesztivál) példáját követve városaink sorra rendezik saját zenei ünnepeiket, az uniformizáló

dás veszélyétől sem riadva vissza Persze igazán színvonalas ezúttal is csak a fővárosi rendezvény lehetett, míg másutt e rendezvények hiányos zenei életünket tükrözték. A BEMUS központi eseménye Yehudi Menuhin és fia, Jeremy fellépése volt a több ezer nézőt befogadó Szakszervezeti Otthon nagytermében. A világhírű hegedű- illetve zongoraművész október 14-én megrendezett koncertjén Mozart 28. F-dur hegedű-zongoraszonátáját, Bartók hegedűszóló-szonátája, Schubert C-moll zongoraszonátáját és Franck A-dur hegedű-zongoraszonátája szerepelt.

KÉT NEOPLANTA-FILMBEMUTATÓ. Az újvidéki filmvállalat, a Neoplanta a múlt hónapban két díszbemutatót is tartott. Újvidék város felszabadulásának tiszteletére került közönség elé Aleksandar Đorđević *Megerkezni hajnal előtt* című műve, amelyet e vállalat Paško Romac *Szökés a börtönből* és Stanka Veselinov *A falakon kívül* című könyve nyomán forgatták. Díszbemutató keretében mutatták be Branko Milošević rendező két filmonográfiáját. Mindkettő tárgya az élelmezés. Tartalmukat már címük is kifejezi: *Harc az életért* és *Élelem millióknak*. E két film a Neoplanta és a Tartományi Mezőgazdasági Titkárság közös vállalkozásaként készült.

ÁSATÁSOK BÁNÁTBAN. A Padé melletti Barnaháton nemrégiben megkezdett ásatásoknak már megvannak az első eredményei. A zrenjanini régészek rézkorszakbeli sírmaradványokra bukkantak. Az egyik sírgödörben mészkeverékkel leöntött csonvázra bukkantak, amely alatt nádból szőtt szőnyeget találtak.